

דמויות ואירועים ביהדות גליציה
מרכז הקורס : ד"ר דניאל רייזר

תיאור הקורס

הקורס יעסוק בהיבטים היסטוריים שונים וביצירה המגוונת שנוצרה ביהדות גליציה ובקובינה – ספרות רבנית, חכמת ישראל, ספרות ההשכלה וכדומה. הקורס שייך לשלוש תכניות שונות ומכאן מורכבותו. הוא משרת את תוכנית 'עד הנה' בראשותו של ד"ר מעוז כהנא שביקש שניתן רקע היסטורי לתלמידיו ובנוסף שבוגריו ישתלבו ויתנו הרצאות. במקביל הוא מיועד לתוכנית השטעטל בראשותה של ד"ר מיכל שאול ולתוכנית שלישית של משלחת שיוצאת לתיעוד בתי עלמין בחודשי הקיץ בגליציה בראשותו של ד"ר איליה לוריא. השילוב של שלוש תכניות אלה מצריך בניית קורס המעניק רקע היסטורי, לתלמידים בעלי רקע שונה (רבנים חרדים וסטודנטים/יות צעירים/ות במכללה), לצד הכנה למשלחת המתעסקת עם בתי עלמין. הקורס ינתן על ידי מרצים אורחים ועל ידי חברי מכון עד הנה. מרכז הקורס ד"ר דניאל רייזר.

מבנה הקורס

4 שיעורים ראשונים – ד"ר דניאל רייזר.

מראשיתה של יהדות אירופה ועד ליהדות גליציה

שיעור 5 – ד"ר איליה לוריא, תולדות גליציה (השיעורים שלי עוסקים עד היווצרותה של גליציה, עד 1795, ואילו איליה עוסק בגליציה עצמה 1795-1917)

שיעור 6 - ר' בניהו כהן – קהילת ברודי ויחסי הרבנות בתוכה

שיעור 7 – ר' רפאל קרויזר, ספר גיטין – השמות היהודיים בגליציה

שיעור 8 – הרפ"ר יהודה ברנדס – חסידות גליציה : מאפיינים

שיעור 9 – ר' יצחק ברוך רוזנבלום - ההשכלה בגליציה

שיעור 10-11 ר' רפי אוסטרופ – מאפייני בתי קברות במזרח אירופה, והלכות קבורה

שיעור 12 - ד"ר בוריס חיימוביץ' – סגנון ושפה של מצבות אומנותיות במזרח אירופה

שיעור 13 – דניאל רייזר – סופה של גליציה – מלחמת העולם הראשונה והשפעתה על יהדות גליציה + דברי סיכום

פירוט השיעורים וביבליוגרפיה

שיעור 1

פתיחה ; יהדות התפוצות במאה השנייה לספירה ; הגירה לאיטליה ; מאה 9/10 – הגירות לאשכנז ; מסעות הצלב ; ראשית ההתיישבות בפולין (והמפגש עם צאצאי הכוזרים)

קריאת חובה :

האטלס ההיסטורי : תולדות עם ישראל מימי האבות עד ימינו, בעריכת מולי מלצר, עמ' 118-119

שיעור 2

כיבוש פולין על ידי המונגולים; הזמנת היהודים מן הנסיך בוריסלאב; כתבי זכויות "פרבילגיה"; יחסי שלטון-כנסייה-יהודים; המגפה השחורה; המלך קזימיר; הגירה ממערב אירופה למזרח; יהדות קרקוב בסוף המאה ה-15 (עדויות וכ"י שפרסם מאיר בלבן)

קריאת חובה:

האטלס ההיסטורי, עמ' 134-135; 146-147.
יהודית קליר, "היחסים בין הכנסייה הקתולית ליהודים במלכת פולין-ליטא", קיום ושב: יהודי פולין לדורותיהם, בעריכת י' ברטל וי' גוטמן, ירושלים תשנ"ז, עמ' 193-208.

שיעור 3

הסכמי האצולה והמלך בפולין במאה ה-16; ועד 3/4 ארצות; הגירה מזרחה לכל אזור אוקראינה; היווצרות השטעטל; עלילות דם; מרד חמלניצקי

קריאת חובה:

יואל רבא, "גזרות ת"ח-ת"ט: ההתרחשות ומשמעותה", קיום ושב, עמ' 179-191.
משה רוסמן, "יהודי פולין עד שנת 1648: מגמות פוליטיות, כלכליות וחברתיות", קיום ושב, עמ' 59-82.

קריאת רשות

מאיר בלבן, "חיי ישראל ותרבותם במאה הט"ז והי"ז", בית ישראל בפולין, ח"א, בעריכת י' היילפרין, ירושלים 1948, עמ' 65-77.

שיעור 4

משיחי שקר; תמורות חריפות בממלכת פולין; ביטול ועד 4 ארצות; ביטול פולין; עליית החסידות; גליציה; תחום המושב.

קריאת חובה:

האטלס ההיסטורי, עמ' 148-149, 154-155, 162-163

שיעור 5 ד"ר איליה לוריא,

תולדות גליציה

שיעור 6 ר' בניהו כהן – קהילת ברודי ויחסי הרבנות בתוכה

שיעור 7 – ר' רפאל קרויזר, ספר גיטין – השמות היהודיים בגליציה
מקורות:

יוסף ריבלין, מתן שני שמות לנולדים
יוסף ריבלין, ברכת יעקב והשפעתה על מתן שמות לנולדים
שירה חדד, סיפור ללא שם: קריאה ב"סיפור פשוט" מאת ש"י עגנון

שיעור 8 – הרפ"ר יהודה ברנדס – חסידות גליציה: מאפיינים

שיעור 9 – ר' יצחק ברוך רוזנבלום - ההשכלה וחכמת ישראל בגליציה
יצחק ברוך רוזנבלום, "מורה נבוכים בין משכילי ולמדני גליציה", דעת 85 (תשע"ח), עמ' 189-228.

שיעור 10-11 ר' רפי אוסטרופ – מאפייני בתי קברות במזרח אירופה, והלכות קבורה

דריכה על הקבר
גשר החיים חלק א' פרק כז
ליקוט עצמות - דף מקורות
לצאת מאי לקברי צדיקים
מצוות קבורה
רמבם הלכות אבל
תשובת הרב רוזה לתאריך לועזי ופרחים על המצבה

שיעור 12 - ד"ר בוריס חיימוביץ' – סגנון ושפה של מצבות אומנותיות במזרח אירופה

שיעור 13 – דניאל רייזר – סופה של גליציה – מלחמת העולם הראשונה והשפעתה על יהדות גליציה +
דברי סיכום

ביבליוגרפיה נוספת

גלבר נתן מיכאל, תולדות התנועה הציונית בגליציה, א', 82—146
גלבר, נ"מ, תולדות התנועה הציונית בגליציה, 1875-1918, ירושלים 1958.
היילפרין ישראל, "קורות היהודים במזרח אירופה מימי הביניים הראשונים ועד חלוקת פולין", קיום
ושבר, עמ' 17-47.
וונדר מאיר, מאורי גליציה: אנציקלופדיה לחכמי גליציה, המכון להנצחת יהדות גליציה, ירושלים, א-
ו, תשל"ח-תשס"ה.
חבר חנן, "גורו לכם מן הגליצאים": ספרות גליציה והמאבק על הקנון בסיפורת העברית, תיאוריה
וביקורת, 5 (1994), 55—77.

מאהלר רפאל, החסידות וההשכלה בגאליציה ובפולין הקונגרסאית במחצית הראשונה של המאה
התשע-עשרה, תל אביב 1961.

רובינשטיין, אברהם. 'ההשכלה והחסידות - פעילותו של יוסף פרל', בר אילן ספר השנה יב (תשל"ד),
עמ' 166-178.

רייס אנשל, ראשית תנועת הפועלים היהודים בגליציה, הפדרציה העולמית של יהודי פולין, תל אביב,
תשל"ג

שטמפר שאול, "גידול האוכלוסיה ביהדות פולין-ליטא בעת החדשה", קיום ושבר 263-285
שלמון יוסף, 'מבשרי האולטרה-אורתודוקסיה בגליציה ובהונגריה : ר' מנחם מנדל מרימנוב ותלמידיו',
זהויות 2 (תשע"ג) עמ' 25—54

Manekin Rachel, 'Galicia', Hundert Gershon D. (ed.), The Yivo Encyclopedia of Jews in
Eastern Europe, 1-2, Yivo & Yale University press, New Haven 2008, 560-567

Shanes Joshua, Diaspora Nationalism and Jewish identity in Habsburg Galicia, Cambridge
University Press, New York, 2012.

Vishniac Roman, A Vanished World, New York, 1983

Wolff Larry, The Idea of Galicia: History and Fantasy in Habsburg Political Culture,
Stanford University Press, Stanford, Calif. 2010